



# AKTIVITETSBYGG OSLO FENGSEL

EILERAAS ARKITEKTER AS

Tekst: Gro Eileraas

Foto: Statsbygg/Trond A Isaksen og nispe@datho.no

Oslo fengsel er i dag landets største fengsel og består av sytten små og store bygninger på totalt nesten 42.000 m<sup>2</sup>. Fengselet har ca. 400 soningsplasser med høyt sikkerhetsnivå og er pålagt å ha opptil 300 varetektinnsatte. Det er to avdelinger – Avdeling A (gamle Bots-fengselet) som er fredet, og Avdeling B (tidligere Oslo Kretsfengsel/Bayern) som er bevaringsverdig.

Kriminalomsorgen har lenge vektlagt å sysselsette og aktivisere innsatte, men har manglet et fullverdig aktivitetstilbud. Målet er å aktivisere flest mulig på en trygg måte, kombinert med tilførsel av ferdigheter og kunnskaper. Et høyt antall varetektinnsatte tilsier flere med kjennelsen FIS (fullstendig isolasjon). For å forebygge isolasjonsskader skal også disse innsatte aktiviseres i løpet av dagen.

Statsbyggs helhetsplan for Oslo fengsel fra 1999 beskriver en total rehabilitering av eksisterende bygningsmasse samt planer for to nybygg. I 2010 ble det besluttet

å oppføre et nytt aktivitetsbygg. Prosjektet er en videreutvikling av skisseforslag utarbeidet av 4B Arkitekter AS i 2009.

Fengselet har vært i full drift under byggingen.

## Oppgaven

Aktivitetsbygget er et fellesbygg for hele fengselet med flerbrukshall, garderober, undervisningsrom, kjøkken, butikk og musikkrom i tillegg til birom og tekniske rom. Her kan inntil 70 innsatte sysselsettes med klasseromsundervisning og arbeid i butikk og kjøkken. I tillegg gis det rom for fysisk aktivitet for de 400 innsatte.

Målet var effektive, gode lokaler for innsatte og ansatte, tilpasset logistikken: persontransport til og fra avdelingene, internt i bygget og i luftegården. Gjennomføring av aktiviteter er sårbar mht antall betjenter, og et overordnet mål var å gi funksjonelle svar på denne problemstillingen.

Aktivitetsbygget ligger sentralt på fengselsområdet og er tilrettelagt for fysisk sammenkobling med eksisterende cellefløyer. Sluseforbindelsen mellom Aktivitetsbygget og blokk A og B gjør at innsatte kan bevege seg uten følge.

## Omgivelser

Bygningen er utformet i samarbeid med Riksantikvar. Eksisterende Snekkerverkstedets mønehøyde var normerende for gesims høyden. Sluseforbindelsene har rett-vinklede løsninger i plan, og nivåforskjeller er løst som horisontale strekk kombinert med trapper, dvs. uten skråramper.

I samråd med Riksantikvar er det valgt tegl i fasadene, platekledning er unngått. Det ble også stilt krav til plassering og utforming av tekniske elementer på tak.

Disponibelt tomteareal er gitt av omkringliggende bygninger og konstruksjoner. Hovedport med atkomst for brannbiler og



Fra vest

Eileraas Arkitekter AS ble etablert i 2005 av Irene Sævik og Gro Eileraas (tidl. Eileraas Sævik AS) og drives i dag av Gro Eileraas. Kontoret har offentlige oppdragsgivere som Statsbygg og Forsvarsbygg og har erfaring fra bl.a. kulturhus og skolebygg i tillegg til bolig- og rehabiliteringsprosjekter. Medarbeidere på Aktivitetsbygget: Gro Eileraas, Irene Sævik, Tom Sletner, Tarjei Berg Evensen.

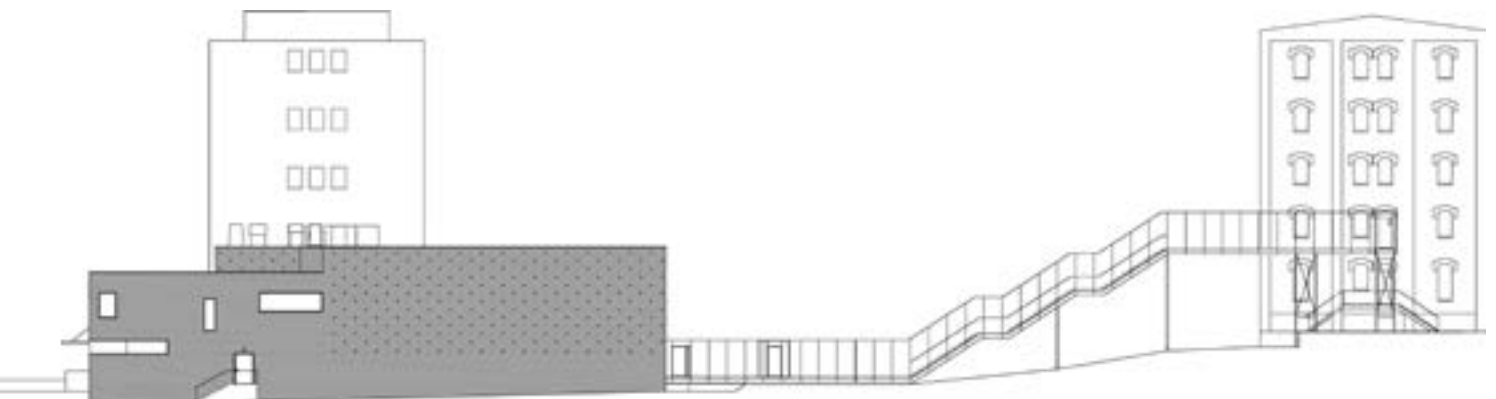
minimumsavstand til fengselmur har bestemt bygningens utstrekning og plassering i nord-syd-retning. Bygningen er plassert 8 m fra eksisterende bygningsmasse mot vest for å unngå brannkrav til fasader, og luftgården begrenser arealet mot øst.

Adresse:	Åkebergv. 11, 0650 Oslo
Oppdragsgiver:	Kriminalomsorgen
Byggherre:	Statsbygg
Arkitekt:	Eileraas Arkitekter AS
Landskapsark:	Hjellnes Consult AS
RIB:	Seim & Hultgreen AS
Entreprenør:	Kruse Smith Entreprenør AS (totalentreprenør) murararbeider: Mjøndalen Mur & Puss AS
Leverandører:	fabrikkbetong: Unicon AS og Skedsmo Betong AS betongelementer: Loe betongelementer AS tegl: Randers (520 Unika Negro, 228x108x54mm) blokk: Weber (Leca lydblokk) og BMC (Scanblokk) mørtel/puss: Ute: Adda Byggkjemi (M5 m/ farge). Inne: BMC (Scan B 0-2) fliser: FagFlis (Vitra Color Dot porcellenato)
Ferdigstilt:	2013
Areal:	2.620 m <sup>2</sup>

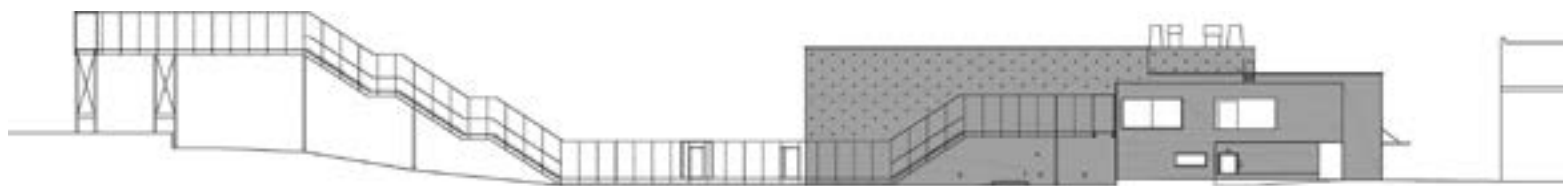
Konstruksjon: Fundamentert på betongpeler til fjell. Frittstående isolert bunnplate i plasstøpt betong. Teknisk kulvert under gulv i 1. etasje og heisgrube støpt i vanntett betong. Heis- og trappesjakt og stålkruss i flerbrukshallen ivaretar stabiliteten. Hulldekelementer over 1. etasje er opplagt på hatteprofiler i stål og på stål-søyler av hullprofiler. Dekkeelementene i musikkrom er senket for å gi plass til det flytende gulvet. Yttervegger er forblendet med halvsteins tegl.



Situasjon



Fasade sørvest



Fasade nordøst

## Utforming

Det er stor variasjon i romfunksjon og romstørrelser. Programareal, ytre areal- og volumbegrensninger, krav fra Riksantikvar samt strenge sikkerhetskrav har vært styrende for løsning og arkitektonisk uttrykk. Flerbrukshall med dobbel etasjehøyde utgjør omtrent halve bygningens grunnflate,

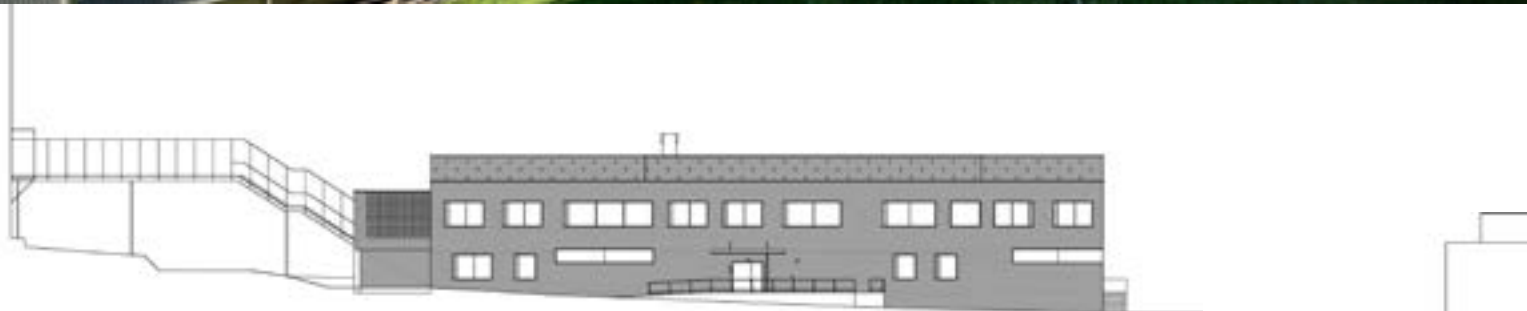
og den resterende delen, undervisningsdelen, er i to etasjer.

Flerbrukshallen på ca. 44 x 22 m kan deles i tre mindre saler. Den er tilrettelagt for idrett, men skal også benyttes til kulturarrangementer med adgang for besøkende utenfra. Akustiske, ventilasjons- og

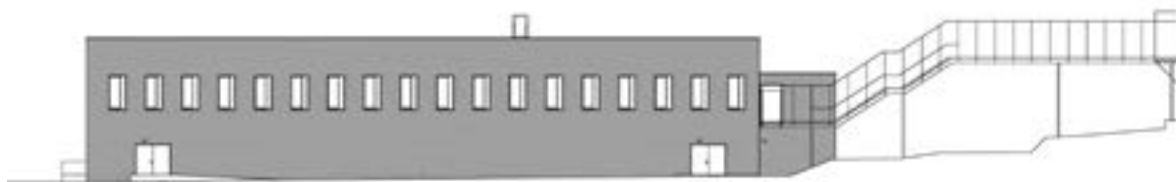
elektrotekniske løsninger er planlagt for ulik bruk. Nedsenkbar scenerigg er montert i taket, og lydanlegget er planlagt for konserter og forestillinger. Høysittende vinduer gir sikt mot trekroner og himmel. Vinduene er tilpasset ventilasjonskanaler for diffus utblåsning i hele langveggen og



Frå øst



Fasade nordvest



Fasade sørøst

har doble motorstyrte gardiner med både en halvtransparent duk for diffusering av lys og en tett duk for blanding.

Det er flere likeverdige innganger. Sluseforbindelsene for innsatte i blokk A og B har atkomst til 2. etasje i hovedtrappen i Aktivitetsbygget. Innsatte fra øvrige avde-

linger, ansatte og besøkende har atkomst i 1. etasje. Innganger og trapperom er samlet i et eget bygningsvolum på nordsiden som i tillegg har luftealtan for innsatte. Vareatkomst med rampe ligger på vestsiden, i direkte tilknytning til avfallsrom og lager ved kjøkken og butikk. I tillegg er

det atkomst til luftegård fra hallen og en underordnet atkomst på sørsiden.

Mellom Aktivitetsbygget og de eldre bygningene Smia og Snekkerverkstedet dannes en ny 'gate'. Undervisningsavdelingen ligger i vestre del av bygningen, og alle oppholdsrom er henvendt mot gata.



Flerbrukshallen på ca. 44 x 22 m kan deles i tre mindre saler. Den er tilrettelagt for idrett, men kan også benyttes til kulturarrangementer med adgang for besøkende utenfra.



Herfra er Botsfengselet, Smia og Snekkerverkstedet godt synlige, noe som gir rommene karakter. I 1. etasje ligger butikk og kjøkken med birom, varemottak og kontorer. I 2. etasje ligger undervisningsrom og spesialrom for musikk og drama. Sistnevnte er tilpasset lydtekniske krav. I tilknytning til undervisningsrommene ligger kontor og pauserom. Kontoret for aktivitetsledere har god kontakt mot og oversikt over hallen.

## Konstruksjoner

Råbygget er i betongelementer med avstivende betongvegger i heis- og trappesjakt. Systemet er valgt for å ivareta kravet til rask byggetid, økonomiske konstruksjoner av standardelementer og store spenn på takkonstruksjon over flerbrukshallen. I undervisningsdel er dekket over 1. etasje samt yttertak av hulldekelementer på hatteprofiler i stål og på stålsøyler av hull-profiler. Yttertak i flerbrukshallen har

SDT-elementer på prefabrikkerte betongbjelker og -søyler. Takelementene er levert med ferdig fall klare for legging av isolasjon. Takene er utført som varme tak med fall til innvendige nedløp.

Sluseforbindelsene er galvaniserte stålkonstruksjoner med vegger og tak i strekkmetall, og materialet tas igjen i rekkverk og baldakin over varemottak. Ved inngang i 1. etasje er utvendig himling og rekkverk utført i eik. For øvrig er alle



Inngangspartiet sett fra øst. I bakgrunnen ser man en del av 'Kistemuren' i naturstein, og bak denne det vifteformede Botsfengselet fra ca 1850 i rød tegl.

dører, vinduer og beslag lakkert brunsort. Vinduer har isolerte, drenerte aluminiumprofiler, sikkerhetsglass og integrert lufteluke. Utvendig solavskjerming er integrert i veggkonstruksjonen, med opplagring av lameller bak teglvangen. Vinduer med solavskjerming er plassert i innerliv vegg, andre vinduer er plassert lenger ut i vegglivet.

## Fasader

Omkringliggende bygningsmasse er sammensatt, med stor variasjon i alder, vernestatus, størrelse, arkitektonisk uttrykk, materialbruk og fargesetting. De mest markante elementene er det vifteformede Botsfengselet fra ca 1850 i rød tegl, og 'Kistemuren' i naturstein.

Botsfengselets karakteristiske fasader, spesielt østre hovedfasade og 'Egon-inngangen' mot parken, er tilstedeværende i bybildet. I parkområdet mellom Politihuset og Åkebergveien eksponeres dessuten større deler av fasadene over Kistemuren.

Fasadene er forseggjorte og detaljerte og gir et rikt skyggespill.

For øvrig er Aktivitetsbyggets nærmeste nabobygninger Smia i rød tegl. Snekkerverksted og Stifinneren pusset og malt hhv rosa og orange med lysgrå detaljering. De store cellefløyene blokk A og B har lysegule fasader med grønne dører og vinduer.

Aktivitetsbygget er høydetilpasset de laveste bygningsvolumene. Ved sin sentrale funksjon og plassering har bygningen en 'meglerrolle' mellom ulike funksjoner, bygningsvolumer og arkitektoniske uttrykk. Den mørk gråbrune teglsteinen er i dimensjon og materialitet, men ikke i fargetone, tilpasset den røde teglstein i Botsfengselet. Aktivitetsbyggets teglfarge har slektskap med natursteinens farge i 'Kistemuren'.

Aktivitetsbyggets hovedgeometri er enkel, med tegl i alle fasader. Yttervegger er i bindingsverk med utvendig teglforblending. Overdekning over vinduer er i hovedsak utført i tegl. Teglen er murt i 4-skiftsforband hvor hvert 4. skift har

avvekslende løper og kopp, mens øvrige skift kun har løpere. På luftealtanen er det flettverksmuring, og på hallens endevegger er enkelte kopper utstikkende for å danne et skyggespill i fasadene.

## Farger og materialer

Hovedelementene i fargepaletten er fasadens mørke teglstein og innvendig kledning av lys ask. Fargesatte nabofasader oppleves fra de fleste rom i undervisningsarealet som tilstedeværende i innredningen og har vært utgangspunkt for paletten. I hallen har sportsgulvet en mørk rustrød farge, og alle linoleumsgulv er brunsorte. Alle dører er sorte. Det er hvite fliser på vegg og grå flis på gulv. Malte vegger i undervisningsrom, kontorer, pauserom og butikk er lys varmgrå. Trapperom har store glassflater som eksponerer de omkringliggende pastellfargede fasadene og er malt i en rødfarge tilpasset den utvendige paletten. Vegger og himlinger i varemottak er en blågrønn farge.